

מענינא דפרשא

תזריע התשע"ד

מילה בכלי ברזל

מדוע מצווה מן המובחר למול דווקא בכלי ברזל?

רס"ד סעיף כא, והוסיף לבאר בטעם זה וז"ל: "דברי טעם הם של הרמב"ם וראויין לאומרם, דהא הברזל חריף וחותר מיד טפי משאר דברים הללו, ואפי' במיתת הרשעים אמרינן 'וחי אחיך עמך' – ברור לו מיתה יפה, כל שכן במצוות מילה בתינוק שאין בו חטא, דמצווה מן המובחר לברור דבר חד שיחתוך מיד".

כתב הרמב"ם פ"ב ה"א מהלכות מילה: "ומצווה מן המובחר למול בברזל בין בסכין בין במספרים וכו'" (ובשו"ע יו"ד סי' רס"ד ס"ב).

ובטעם הדבר, כתב בלבוש (וכ"א בעוד אחרונים) משום שהברזל חריף וחותר מיד ואינו מכאיב כ"כ.

וכעין זה כתב בספר "שלחן גבוה" (סי'

איזה הבטחה הובטחה לברזל?

"ותקח צפורה צור" (שמות כד) וז"ל: "ולמה לקחה צור ולא סכין? ואין לומר שלא היה מצוי אצלה, כי מי שלוקח אשתו ובניו למלון אין ספק שלוקחים כל תשמישי הבית, ואף סכין בניהם, אלא לפי שהברזל לא היה לו חלק בקדושה כלל, שנאמר "לא תניף עליהם ברזל" לזה לא נזכר סכין בתורה, שאף בעקידה נאמר "ויקח את המאכלת" דבר שחותך ואוכל ואינו סכין, וכן ביהושע נאמר "עשה לך חרבות צורים" ופי' בילקוט 'גלבין דטינרי' (היינו אבן).

אבל כשבא דוד להרוג את גלית בה' חלקי אבנים ונעשו אבן אחד והיה כובע נחושת על ראשו של גלית, אמר לו לברזל תרכך עצמך כדי שיכנס בך האבן ואעשה לך מלך בקדושה - דהיינו שיעשו ממך איזמל של מילה וסכין של שחיטה וזה אחד מן הדברים שהשליט הרך בקשה".

ובפרישה (יו"ד סי' רס"ד) הביא טעם נוסף עפ"י המדרש, שכשזרק דוד את האבן על גלית, לא רצה שריון הברזל שהיה בכובע שעל ראש גלית להיבקע - עד שהובטח לו שאם יבקע, ישתמשו ישראל עם קדושים בברזל למצות מילה וכן לסכין של שחיטה, ואזי נבקע הברזל וגלית מת (אמנם בספר "שלחן גבוה" למהר"י מולכו (סי' רס"ד סעיף כב) כתב לפקפק על טעם זה, שמלים בכלי ברזל משום שכך הובטח לברזל, וז"ל: "ודוחק לומר דקודם מעשה זה לא היה מצווה מן המובחר למול בברזל").

ולפלא הוא שמדרש זה לא נמצא מקומו (כפי שכתבו רבים מאחרונים שחיפשו המדרש אך לא מצאו מקומו), ובהערות והגהות לספר "מעם לועז" על ספר שמואל (ש"א יז מט) כתב שהוא "מדרש קדום".

ושו"ר שכתב בפי' הש"ך עה"ת על הפסוק

נתרם ע"מ שלא יקראו בו בשעת התפילה וקריאת התורה!
לרפואת מרן הגאון רבי שמריהו יוסף ניסים בן בתיה

מילה נחשבת כהקרבת קרבן!

(כדאיאתא בפרקי דר"א. ויעו"י רבינו בחיי פרשת לך-
לך ד"ה והיתה בריתי כבשרכם), ולכאורה גבי
קרבן צריך כלי שרת ואין עושין כלי שרת
רק ממכתח ולא מאבן, ומשום כך גם ברית
מילה אין מלין אלא בכלי ברזל.

טעם נוסף לכך שמצווה מן המובחר למול
בכלי ברזל, כתב בשו"ת 'חמדת צבי' (ח"ד סי'
מ"ז אות ג'): "וי"ל עוד טעם להא דהוי מצוה
מן המובחר בברזל ונהגו כל ישראל בסכין,
שהרי אמרו דמילת הבן הוי כהקרבת קרבן

מדוע מל יהושע דווקא באבן ולא בברזל?

שמלם בעצמו לא רצה לקבל טומאה (ויעו"י
שם באמרי יושר דמסיק לדינא שהמוהל צריך להיות
טהור) וכלי מתכת הרי הוא מקבל טומאה
ולכך מל דווקא באבנים.

אמנם העיר על דבריו גאון א' מבני דורו
בספרו "זוכר הברית" (סי' כו אות ע. לרבי אשר
אנשיל גרינוולד זצ"ל מחבר הפי' 'מטה אשר'
על ה"שמלה חדשה"), עפ"י המדרש שבשכר
שנבקע שריון הברזל של גלית לקבל האבן
שהשליך דוד הובטח לו שישתמשו בברזל
למצוות מילה, ולפי"ז מובן מדוע לא מל
יהושע בברזל – משום שעדיין לא נתקנה
התקנה לעשות המילה בכלי ברזל דווקא.

לעיל הזכרנו שיהושע מל את בני ישראל
בחרבות צורים (יהושע ה ג), ובמדרש (ב"ר
פלא"א) איתא פירוש – "גלבין דטינרי" והיינו
אבן חדה. (ואמנם בתרגום קצת משמע שמל
בברזל – "אזמלון חריפין")

והנה הגאון המופלא רבי מאיר אריק זצ"ל
בספרו שו"ת "אמרי יושר" (ח"ב סי' קס"ו)
דן מדוע לא מל יהושע כהלכה בסכין של
ברזל והשתמש באבן דווקא?

וכתב לבאר באופן נפלא. ותורף דבריו
שהיו בבני ישראל כמה טמאי מתים שלא
הספיקו לטהר את עצמם, וא"כ יהושע

מה הסיבה שנהוג למול בסכין ולא במספריים?

'חרבות צורים', ולמדו הקראים שכביכול
חרבות מלשון רבים, וצריך למול בכמה
חרבות ולכך, לשיטתם, צריך מספריים
שהם שני חרבות.

ובכדי להבדיל עצמנו מן הקראים החזיקו
קהילות ישראל למול דווקא בסכין ולא
במספריים (ובשו"ת 'באר משה' ח"א סו"ס א הביא
כן משם ספר 'גן עדן', ויעו"י 'בעלי תמר' ירושלמי
שבת פ"ט ה"א בד"ה וגם מה שכתב).

המנהג שנשתרש בקהילות ישראל הוא
למול דווקא בסכין ולא במספריים, אפילו
של מתכת. וזאת על אף שנפסק ברמב"ם
(פ"ב ה"א מהל' מילה) שמלים בין בסכין ובין
במספריים.

ובטעם הדבר מובא משם הגאונים,
שבתקופת הקראים מנהיג הקראים,
'ענן' שמו, הנהיג שחייבים למול דווקא
במספריים – וזאת עפ"י הנאמר ביהושע